
In de afgelopen periode had ik het voorrecht om op een aantal scholen te mogen meekijken in de samenwerking tussen onderwijs en jeugdhulp. Samenwerking die geïnstitutionaliseerd is en dus bijvoorbeeld bestaat uit een medewerker met jeugdhulptaken op de school. Om laagdrempeliger beschikbaar te zijn, om zonder indicaties te werken en op die manier ervoor te zorgen dat er minder kinderen zijn die jeugdhulp nodig hebben. Het viel mij op dat deze vooruitgeschoven posten tegen een aantal problemen aanliepen die volgens mij verdere doordenking vragen.

OVERSCHADUWT AANDACHT VOOR ZORG EN SAMENWERKING ONS DOEL?

De dilemma's van meer samenwerking

Bert Wiene

De functionarissen die op structurele basis jeugdhulptaken op school verrichten heten overal weer anders. Soms spreken we van jeugdondersteuners, de andere keer schoolmaatschappelijk werkers en weer een andere keer worden ze jeugd- en gezinswerkers genoemd. Ook opvallend: de posities van waaruit ze vertrekken zijn allemaal anders. De ene vanuit een traditionele jeugdhulpinstelling, anderen vanuit welzijn- of jeugdgezondheidszorg en weer anderen vanuit het onderwijs. Ook verschilt per gemeente en soms ook per school het mandaat.

Handelingspraktijk

Toch viel mij wel op dat de dilemma's in verschillende scholen, in verschillende gemeenten en vanuit de verschillende organisaties hetzelfde waren. Voor het gemak noem ik hen in dit artikel maar

even de medewerkers. Het eerste dilemma dat mij opviel is het dilemma van de buitenstaander die binnenkomt en dus kennismaat met de handelingspraktijken in de school. Het is het dilemma van de medewerker die ziet dat het pedagogisch handelen tekortschiet waardoor er kinderen zijn die buiten de boot vallen. Of waar het gebrek aan pedagogische kwaliteit wordt verbloemd door de "schuld" bij het kind te leggen. Wat mij opviel is dat dit dilemma eigenlijk op twee manieren voorkomt. Aan de ene kant zou je kunnen stellen dat er sprake is van disfunctioneren.

Daarbij stellen leraren zich op als een soort rechters over de vraag of het kind "wel op de juiste plek zit" terwijl de medewerker "ziet" dat kinderen niet lekker functioneren in de klas door het niet-functioneren van de leraar. Van reflectie op de eigen handelingspraktijk door de leraar is hier eigenlijk helemaal geen sprake meer.

Rol van directeur

Hetzelfde komt echter ook voor bij leraren die niet zozeer disfunctioneren, maar vooral vastlopen omdat het handelingsrepertoire te smal is. Ze hebben eenvoudigweg

Dilemma's: niet te snel beantwoorden

In dit artikel wil ik een pleidooi houden om deze dilemma's serieus te nemen, niet te snel te beantwoorden maar in het hele denken over de samenwerking tussen onderwijs en jeugdhulp aan de orde te stellen. Ik werk de dilemma's in een ander artikel (in Pedagogiek in de Praktijk) verder uit, ook aan de hand van onderzoeksliteratuur.

geen andere oplossingen tot hun beschikking. Het mooie is dat in zulke gevallen de medewerker vaak snel resultaten kan behalen. Wel raken medewerkers in beide gevallen al snel in de knel als ze over het disfunctioneren van een leraar niet openlijk kunnen spreken met bijvoorbeeld de schooldirecteur. Ze voelen zich dan haast wel gedwongen om “snel door te verwijzen”. De waarneming dat een kind snel hulp nodig heeft, omdat het “niet functioneert in de klas”, blijft immers bestaan. Het dilemma van de medewerker is dus dat hij of zij het kind wel degelijk op zijn plek op school en in de klas acht, terwijl de school daar anders over denkt. Aan

Jeugdhulpmedewerkers hinken vaak nog op twee gedachten

de deskundigheid van de leraar kan het in ieder geval niet liggen, vindt de school, dus gaat ook de medewerker overstag en verwijst het kind door. Het is een lastig dilemma dat alles te maken heeft met positionering. Nadenken over de samenwerking kan niet losstaan van visie, leiderschap en positionering door de schooldirecteur.

Behandelstandaard

Het tweede dilemma is het dilemma van tijd. Dat doet zich niet zozeer voor binnen de schoolcontext, maar in gezinssituaties waar problemen zijn. Doordat medewerkers zich aan scholen verbinden hebben zij vaak de mogelijkheid om veel langer met gezinnen op te trekken. Ze zijn niet meer

afhankelijk van een beperking in de behandelduur. Ze kunnen het contact met de gezinnen intensiveren wanneer nodig en wat afbouwen als het weer een poosje goed gaat. Ik merkte dat deze mogelijkheid bij medewerkers, helemaal medewerkers die de jeugdhulp als moederorganisatie hebben, als lastig ervaren wordt. Ze hinken op twee gedachten, enerzijds de behandelgedachte met een resultaat binnen 9 maanden en anderzijds het loslaten van deze gedachte door gewoon aan te sluiten bij het gezin. Het komt er dus op aan in hoeverre de medewerker in staat zijn om los te komen van de behandel- of interventie gedachte.

Brandjes blussen

Het laatste dilemma is dat we zien dat scholen waarin sterk wordt ingezet op de samenwerking met jeugdhulp in de vorm van een vaste medewerker heel veel focus ligt op de zorgstructuur van de school. Het zijn scholen die een duidelijke visie hebben op de manier waarop de zorg moet functioneren. Tegelijk zien we ook scholen waarbij deze visie veel minder ontwikkeld is en deze medewerkers ingezet worden voor het brandjes blussen en bijspringen op individuele casuïstiek. Maar in nagenoeg alle gevallen zien we ook dat de zorgmedewerker ervoor zorgt dat de focus binnen de school nóg meer op zorg, welbevinden en welzijn komt te liggen. Dat heeft iets krachtigs en is ook niet per definitie fout, maar betekent wel dat er een belangrijk element uit de pedagogiek op de achtergrond raakt. Meer focus op zorg leidt ertoe dat het adagium “kinderen moeten zich eerst welbevinden, dan kunnen zij pas tot leren komen” zomaar dominant wordt. Terwijl we uit de pedagogiek weten dat kinderen zich juist gaan

welbevinden als zij zich ontwikkelen, als zij leren.

Hoge verwachtingen

Het doet mij denken aan een uitspraak van een schooldirecteur die ik onlangs ontmoette. Hij werkte op een school in een “zwakke wijk”: veel problemen in gezinnen, veel sprake van kinderen die niet gestimuleerd worden op school; een wijk waarin de opeenstapeling van problematiek overgedragen wordt van generatie op generatie. Deze directeur vertelde mij, toen wij spraken over de medewerker uit de zorg: “In een wijk als deze is het gevaar dat we ons vooral focussen op de zorg en inderdaad,

De beste zorg voor kinderen is didactisch sterke leraren

in mijn school kun je daarmee heel erg druk mee zijn. Maar de beste zorg voor deze kinderen is didactisch sterke leraren. Hoge verwachtingen zijn hier noodzaak. We moeten ons niet laten afleiden door de zorg”. Een prachtige les om vooral te blijven gaan voor hoge verwachtingen en kinderen die gewoon goed les krijgen door goede leraren. Ik denk dat er nog een wereld te winnen is als we de uitspraak van deze directeur serieus willen nemen. De beste zorg voor kinderen is goed onderwijs. Best iets om over na te denken.

Bert Wienen is onderwijswetenschapper, psycholoog en hoofdredacteur van OJ Actueel
info@bertwienen.nl